

КН.ПО.3.4.4.2.26-271124 – за информация

Обосновка към проект на методология и критерии за подбор на операция „Ограмотяване на възрастни (чрез подбор)“

Настоящата операция се обявява в изпълнение на РМС № 623/30.08.2024 г. за даване на съгласие за предоставяне на финансова подкрепа от програмите, съфинансирани от Европейските фондове при споделено управление, над общия бюджет по съответната програма с цел минимизиране на риска от загуба на средства от фондовете.

Отчитайки че улесняването на достъпа до и повишаване на образованието, вкл. на маргинализирани групи като напр. роми, е необходима предпоставка за реализация на пазара на труда, от изключителна важност за постигане целите на Програма „Образование“ 2021 – 2027 г. се явява осигуряването на непрекъсваемост на планираните мерки за подкрепа, насочени към насърчаване участието на възрастни в различни форми на учене през целия живот. В тази връзка, от гл. т. на цели, очаквани резултати и допустими дейности настоящата процедура чрез подбор на проектни предложения е структурирана по аналогичен начин на процедурата по Програма „Образование“ 2021 – 2027 г., планирана и изпълнявана в рамките на ИТИ подхода.

Операцията има допълващ/надграждащ ефект към изпълнението на процедура „Ограмотяване на възрастни (чрез прилагане на подхода ИТИ)“ по Програма „Образование“ 2021 – 2027 г., както и процедури „Ограмотяване на възрастни“ в рамките на ОПРЧР, „Ограмотяване на възрастни – Фаза 1“ и „Ограмотяване на възрастни – 2“, финансирани по ОПНОИР, и осигурява възможност за продължаване на подкрепата на възрастни от уязвими групи за по-добро реализиране на пазара на труда.

Постигнатият положителен ефект от изпълнението на проект „Ограмотяване на възрастни – Фаза 1“ по ОПНОИР демонстрира, че е необходимо да продължи работата с целевите групи за завършване на основна степен на образование и насочване към по-висока степен на образование с цел реинтеграция в системата на образование. В тази връзка планираните дейности са структурирани въз основа на опита от изпълнението на мерките за ограмотяване на възрастни и повишаване на образованието им чрез целенасочен подход, координиран от МОН и при прилагане на процедура за конкурентен подбор – „Ограмотяване на възрастни – 2“.

Хората с ниски нива на грамотност са по-склонни да имат по-лоши възможности за работа и по-нисък доход. В резултат от това те често са изправени пред зависимост от социални помощи и ниско самочувствие в обществото. Освен това родителите, които са неграмотни, имат по-ниски очаквания по отношение на образованието и децата си, и това води до цикъл на неравностойно положение през поколенията.

През последните години се засилва фокусът върху образованието и обучението на възрастни на европейско ниво с акцент върху обучението за възрастни, за да може Европа да преодолее икономическите предизвикателства, пред които понастоящем е изправена, както и да отговори на нуждата от нови умения и устойчива производителност в една все по-цифровизирана световна икономика.

В Доклада на Европейската комисия за България 2023 г.¹ ниските образователни резултати затрудняват производителността и потенциалния растеж. При все че намалява през последните години, процентът на преждевременно напускащите училище остава

¹ https://economy-finance.ec.europa.eu/system/files/2023-05/BG_SWD_2023_602_en.pdf.

КН.ПО.3.4.4.2.26-271124 – за информация

предизвикателство и е особено висок за ромите и хората в по-слабо развитите, селските и отдалечените райони.

В Доклада на Европейската комисия за България 2024 г.² е посочено, че и през 2024 г. недостигът на образование, обучение и умения, вкл. сред малцинствата и групите в неравностойно положение възпрепятстват производителността, предлагането на работна ръка и зеления/цифровия преход. В областта на ученето през целия живот в Доклада за 2024 г. е посочено, че участието на възрастни в ученето продължава да бъде ниско (9,5% в България спрямо 39,5% в ЕС през 2022 г.), като е регистриран и спад спрямо 2016 г. Тези ниски нива се отразяват и влияят върху равнището на заетост и производителността на населението.

Съгласно Обзора на образованието и обучението за 2023 г.³ България продължава да има един от най-ниските проценти на участие на възрастните в образование и обучение в ЕС, особено по отношение на хората в неравностойно социално-икономическо положение. През 2022 г. дялът на лицата на възраст 25—64 години, които са участвали в образование и обучение за възрастни, е намалял до 1,7 % и е значително под средното за ЕС (11,9 %). Участието е особено ниско от страна на безработните, хората с увреждания или с по-ниски равнища на образование и умения, ромите и хората, живеещи в селски и отдалечени райони. Това оказва въздействие върху участието на тези групи на пазара на труда, в образованието и обучението и в социалното приобщаване.

Значително предизвикателство представляват и ограмотяването и квалификацията на възрастните лица с неравностоен произход, като например ромите. Независимо от приетите различни стратегически документи за развитието на човешките ресурси в България през периода 2014-2020 г., секторът за учене на възрастни продължава да е най-слабо развит в общата система за образование и обучение.

Посочените по-горе данни се потвърждават и в Доклад на Световна банка⁴, в който се казва, че дялът на хората в трудоспособна възраст с ниско ниво на образование в България е под средния за ЕС, но в същото време от 2014 г. насам този дял се е запазил почти непроменен, докато в ЕС намалява с относително бързи и стабилни темпове. Освен това, при сравняване на младежките групи от населението става ясно, че дялът на лицата на възраст между 25 и 34 с ниско образование, (които са напуснали училище непосредствено след завършване на основно образование или преди това) е по-висок в България в сравнение с ЕС, съответно 18% и 15% през 2019 г. Важно е да се отбележи, че дялът на лицата във възрастовата група 25-34 г., които са завършили само основно или по-ниско образование в България (18%) е по-висок от същия дял във възрастовата група 18-24, където той е 14% през 2019 г. В този контекст в Доклада на Световна банка „Професионално образование и обучение и учене през целия живот в България: Ситуационен анализ и препоръки за основни насоки на бъдещи политики“ е направена препоръка да се увеличи подкрепата за предоставяне на втори шанс за възрастни.

Продължаващата реформа на образователната система, залегнала в Закона за предучилищното и училищното образование (ЗПУО) чрез по-тясно обвързване с потребностите на пазара на труда, цели да създаде условия за повишаване на общото образователно равнище на населението в средносрочен и дългосрочен план. През последните

² https://economy-finance.ec.europa.eu/document/download/e3051272-7476-414a-bcf8-0c30edb8992c_en?filename=SWD_2024_602_1_EN_Bulgaria.pdf

³ <https://education.ec.europa.eu/bg/about-eea/education-and-training-monitor>.

⁴ Изготвени доклади, съгласно Споразумение за консултантски услуги от 12 февруари 2020 г. за преглед на публичните разходи в областта на науката, технологиите и иновациите, и подкрепа за изграждане на подход, основан на доказателства за Националната стратегическа рамка в образованието 2030 г. между МОН и ИА ОПНОИР.

КН.ПО.3.4.4.2.26-271124 – за информация

няколко години все по-голямо внимание се отделя на повишаването на пригодността за заетост на лицата, които вече са излезли от образователната система и търсят своята реализация на пазара на труда. Усилията за повишаване на включването в различните форми на учене през целия живот е особено важно за хората, напуснали образователната система преждевременно, както и за тези без или с ниска квалификация.

В приетите през 2021 г. Стратегическа рамка за образование, обучение и учене в Република България (2021-2030 г.) и Стратегия по заетостта на Република България 2021-2030 г. са включени мерки, насочени към възрастните със слаби умения и ниска квалификация и възрастните в неравностойно социално-икономическо положение, както и пътища за повишаване на квалификацията. С Националната стратегия на Република България за равнопоставяне, включване и участие на ромите (2021-2030 г.) и Плана за действие към нея (приет през 2022 г.) се насърчава участието на лица от уязвими групи, включително роми, в продължаващо образование и/или професионална квалификация и/или висше образование.

Изпълнението на дейностите ще допринесе за постигане на целите и политиките на Стратегическата рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България, 2021-2030, Приоритетна област 8 „Учене през целия живот“ и Плана за нейното изпълнение за 2024 г., на Националната стратегия на Република България за равенство, приобщаване и участие на ромите 2021-2030 г. и Националния план за действие за 2022-2023 г. за нейното изпълнение, Оперативна цел: Създаване на условия за осъществяване на качествено и приобщаващо образование, както и за образователна интеграция и интеркултурно образование за деца и ученици, в т.ч. за уязвими групи, включително роми, цел 7. Насърчаване на участието на лица от уязвими групи, включително роми, в продължаващо образование и/или професионална квалификация и/или висше образование.

Направените инвестиции ще допринесат и за изпълнение на приоритет 1 на Националната програма за развитие България 2030, който се отнася до образованието и уменията, който отговаря на под-приоритет 1.4 за ученето през целия живот с фокус върху разширяването формалните и неформалните възможности за учене през целия живот за нискоквалифицираните възрастни лица, и тези в неравностойно положение, както и върху предоставянето на по-гъвкави програми „втори шанс“ за образование за възрастни (1.4а).

Операцията ще се реализира чрез подбор на проектни предложения по реда на чл. 25, ал. 1, т. 1 и Глава трета, раздел II „Предоставяне на безвъзмездна финансова помощ чрез подбор“ от Закона за управление на средствата от Европейските фондове при споделено управление (ЗУСЕФСУ) и чл. 2, т. 1 от ПМС № 23/13.02.2023 г.

Допустимите целеви групи са лица над 16 години с основно и по-ниско образование (без завършени класове от началния и/или прогимназиалния етап; неграмотни или слабо грамотни лица; лица, отпаднали от системата на образованието; безработни лица) – младежи, възрастни извън задължителната училищна възраст, лица със специални образователни потребности, младежи и възрастни от маргинализирани групи като роми, както и такива търсещи или получили международна закрила и/или право на убежище. Допустимите дейности по операцията са следните:

Дейност 1. Реинтегриране в образователната система на лица, навършили 16 години, отпаднали от училище и/или без основно образование, чрез дейности за образователна медиация (мотивация за участие в образование, работа на образователни медиатори и др.). Популяризиране на необходимостта от повишаване и насърчаване на грамотността и привличане на общественото внимание към ползите от повишаването на грамотността.

КН.ПО.3.4.4.2.26-271124 – за информация

Дейността е насочена към идентифициране на лица от целевите групи, вкл. комуникация и координация с отговорни институции (като Агенция за социално подпомагане, дирекция „Бюро по труда“ към Агенция по заетостта, общини, Регионални управления на образованието, Държавна агенция за бежанците и др.), които са асоциирани партньори и/или допустими партньори. Дейността включва и мотивация на идентифицираните лица от целевите групи за включване в курсове по ограмотяване (за придобиване на начален етап от основно образование) и курсове за придобиване на компетентности от прогимназиалния етап на основно образование (5, 6 и 7 клас от прогимназиалния етап на основно образование и за придобиване на основно образование), чрез персонални консултации, работа в семейството, мотивационни кампании, добри практики и др. Дейност 1 включва и популяризиране на необходимостта от повишаване и насърчаване на грамотността и степените на образование сред целевите групи и привличане на общественото внимание към ползите от повишаването на грамотността като предпоставка за бъдеща заетост – чрез изработване на информационни материали, провеждане на информационни събития и др.

Всеки кандидат следва да опише в проектното си предложение Механизъм за идентифициране и мотивиране на целевите групи и включването им в дейности по процедурата, който предвижда задължителна комуникация с дирекция „Бюро по труда“ към Агенция по заетостта в процеса на идентифициране на конкретните представители на целевите групи.

Дейност 2. Организиране и провеждане на курсове за ограмотяване на възрастни, и на курсове за усвояване на учебно съдържание за различните образователни етапи и степени за лица, с ниско образование или без образование в координация с Агенция по заетостта и МТСП, с цел последващо включване във възможности за придобиване на професионална квалификация.

Курсовете за ограмотяване и курсовете за придобиване на компетентности от прогимназиален етап на основното образование, включително оценяване и сертифициране на резултатите от тях, се провеждат съгласно чл. 169, ал. 2 от ЗПУО по програми, утвърдени от министъра на образованието и науката, ориентирани към резултатите от обучението, определени с държавния образователен стандарт за общообразователната подготовка за начален и прогимназиален етап. Прилагат се разработените в рамките на проект BG05M2OP001-3.004-0001 „Нов шанс за успех“ и утвърдени от МОН учебни планове и учебни програми, адаптирани за възрастни, актуализираната и адаптирана цялостна методология за ограмотяване и обучение на възрастни, актуализирана в частта си за обучение на възрастни за придобиване на компетентности за класовете в прогимназиалния етап и съответните методически материали – работни листове за обучаемите (които могат да се приспособяват от съответното училище по проекта) и наръчници за учителите. За оценяване на резултатите следва да се прилагат специфичните методи и форми на оценяване съгласно утвърдените адаптирани програми за обучение на възрастни, като при подготовка на изпитните тестове училищата могат да ползват като образец разработения инструментариум (изпитни задачи, изпитни материали и др.) по проект „Нов шанс за успех“ на МОН по ОПНОИР 2014-2020 г.

Дейност 3. Валидиране на резултати от неформалното обучение и информалното учене чрез оценяване и признаване на съответствието между компетентности, придобити чрез неформално обучение и информално учене, и изискванията за завършване на клас, етап или степен от основно образование.

За изпълнението на дейността следва да се приложат разработените в рамките на проект BG05M2OP001-3.004-0001 „Нов шанс за успех“ по ОПНОИР и утвърдени от МОН учебни планове и програми, адаптирани за възрастни, и съответните методически материали – работни листове за обучаемите и наръчници за учителите.

КН.ПО.3.4.4.2.26-271124 – за информация

Дейността е насочена към валидиране на компетентности на лица съгласно чл. 122, т. 1 и т. 4 от Наредба № 11 от 01.09.2016 г. за оценяване на резултатите от обучението на учениците. Провеждането на изпитите за валидиране (когато е приложимо) може да се извършва едновременно и с провеждането на изпитите по **дейност 2**. За валидиране на резултати могат да бъдат включени лица, които не се обучават в курсовете по **дейност 2**. Дейността обхваща процеса по заявяване, организиране и провеждане на изпитите за валидиране и издаването на документи в съответствие с действащата законова и подзаконова нормативна уредба. Издадените документи за валидиране следва да бъдат регистрирани при условията и по реда на държавния образователен стандарт за информацията и документите.

Дейност 4. Групови/индивидуални дейности за запознаване с професии; определяне на професионалните интереси на представителите на целевите групи и консултиране за самостоятелен и осъзнат избор на образование и/или професия за адаптиране на пазара на труда на регионално/местно ниво; проследяване при осъществяване на връзката образование – пазар на труда и др. за подпомагане прехода от образование към реализация на пазара на труда.

Дейността включва информиране на представителите на целевите групи за подходящи професии чрез групови/индивидуални събития за запознаване с професии; диагностика за определяне и консултиране според придобитото по проекта образование за адаптиране на пазара на труда на регионално/местно ниво; насочване към Агенция по заетостта за придобиване на професионална квалификация и реализация на пазара на труда и др. Ще бъдат предприети мерки за включване в гъвкави програми за втори шанс за ограмотяване и повишаване на грамотността на възрастни, които не са завършили средно образование. Ще бъдат прилагани взаимно допълващи се мерки за информиране, диагностика, посредничество и проследяване с оглед подпомагането на целевите групи. В рамките на дейността могат да бъдат подкрепени само представители на целевите групи, които са включени в **дейност 1** и/или **дейност 2** и/или **дейност 3**.

Дейностите са с обхват формалното образование, при условията и по реда на приложимите държавни образователни стандарти за предучилищно и училищно образование и ще се осъществяват в рамките на образователния процес.

Продължителността на операцията е 36 месеца, но не по-късно от 31.12.2029 г. Бюджетът на операцията е в размер на 62 691 105 лв., като дизайнът на операцията предвижда структуриране в 3 компонента на разполагаемия ресурс в съответствие с поет ангажимент в Споразумението за партньорство на Р. България за 2021 – 2027 г. 50% от общото европейско финансиране за всички по-слабо развити региони на страната по ЕФРР, ЕСФ+ и КФ за трите региона в Северна България, както следва:

- Компонент 1 – По-слабо развити региони Северна България (Северозападен район, Северен централен район и Североизточен район) – 30 264 670,98 лв.

- Компонент 2 - По-слабо развити региони Южна България (Южен централен район и Югоизточен район) – 20 176 447,32 лв.

- Компонент 3 - Регион в преход: Югозападен район (ЮЗР) - 12 249 986,70 лв.

Минималният размер на БФП за проектно предложение е 250 000 лв., а максималният размер е 750 000 лв. Финансирането на дейностите по настоящата операция е по реда на чл. 53, параграф 1, буква д) на Регламент (ЕС) 2021/1060 и се предоставя под формите, посочени в чл. 53, параграф 1, буква а) – буква г) на същия Регламент. За целта УО на ПО 2021-2027 разработва таблица на единичните разходи и еднократните суми, когато е приложимо, и

КН.ПО.3.4.4.2.26-271124 – за информация

прилага финансиране чрез единна ставка, определено в съответствие с чл. 53, параграф 3 от Регламент (ЕС) 2021/1060.

ИНДИКАТОРИТЕ ПО ОПЕРАЦИЯТА са следните:

Индикатор за продукт:

Общ индикатор за продукт:

- **ЕЕСО09 Участници с прогимназиален етап на основното образование или по-ниско – 16 858.**

Индикаторът измерва броя на участниците с основно и/или по-ниско от основно образование или броя на лицата над 16 години, с основно и/или без основно образование, в дейности за учене през целия живот като участници в курсове за ограмотяване (1 – 4 клас), участници в курсове за придобиване на компетентности от прогимназиалния етап на основното образование (за всеки от 5, 6 и 7 клас) и участници в процедури за валидиране на умения и компетентности, придобити чрез неформално обучение и информално учене в съответствие с разпоредбите на ЗПУО и утвърдените програми за образование на възрастни за придобиване на клас/етап/степен на основно образование, кариерно ориентиране и консултиране и насочване за включване в гъвкави форми за образование на тези, които не са завършили средно образование и осигуряване на условия за втори шанс, и по-ниско образование.

Индикаторът задължително трябва да бъде включен във всяко проектно предложение по операцията.

От тях:

- **ЕЕСО02 Безработни, включително трайно безработни – 11 271.**

Индикаторът измерва броя на безработните участници над 16 години с основно и по-ниско от основно образование. Индикаторът отчита и лица с основно образование, които са обхванати в дейности за кариерно ориентиране и/или консултиране.

- **ЕЕСО04 Неактивни лица – 3 567.**

Индикаторът измерва броя на неактивните лица над 16 години, с основно образование и с образование по-ниско от основното. Индикаторът отчита и неактивни лица с основно образование, обхванати в кариерно ориентиране и консултиране, и насочване за включване в гъвкави форми за образование на тези, които не са завършили средно образование и осигуряване на условия за втори шанс, и по-ниско образование.

- **ЕЕСО05 Заети, включително самостоятелно заети – 2 020.**

Индикаторът измерва броя на заетите, вкл. самостоятелно заетите лица над 16 години, с основно и по-ниско образование. Индикаторът отчита и лица с основно образование, но без средно образование, в кариерно консултиране и насочване за включване в гъвкави форми на образование за осигуряване на условия за втори шанс.

- **ЕЕСО15 Малцинства (включително маргинализирани общности като ромите) – 13 486.**

Индикаторът измерва броя на лицата над 16 години, с основно и/или по-ниско образование от маргинализирани общности като ромите и др., участници в кариерно ориентиране и

КН.ПО.3.4.4.2.26-271124 – за информация

консултиране, както и в насочване за включване в гъвкави форми за образование на тези, които не са завършили средно образование и осигуряване на условия за втори шанс.

Индикаторът **задължително** трябва да бъде включен във всяко проектно предложение по операцията.

В случай че в проектно предложение се планира да бъдат обхванати безработни, включително трайно безработни (ЕЕСО02); неактивни лица (ЕЕСО04); заети, включително самостоятелно заети (ЕЕСО05), следва **задължително** да бъде включен съответният индикатор в проектното предложение.

Индикатори за резултат:

Общи индикатори за резултат:

- **ЕЕСR01 Участници, които при напускане на операцията са започнали да търсят работа – 3 567.**

Индикаторът измерва броя на неактивните лица с основно и по-ниско образование, които в резултат на участието им в операцията са повишили образователното си ниво и след приключване на участието си в операцията са започнали да търсят активно работа, окуражени от по-високото си образование, насърчени от кариерното ориентиране и консултиране по време на операцията, както и от предоставяне на условия за включване в гъвкави форми на образование на тези с основно, но без средно образование.

- **ЕЕСR03 Участници, които при напускане на операцията получават квалификация – 13 486.**

Индикаторът измерва броя на лицата над 16 години, които са повишили образователното си ниво в резултат на участието им в операцията, т.е. са придобили етап, клас, степен от основното образование, като са получили удостоверение за завършен клас/етап/степен от основното образование при условия, определени с държавния образователен стандарт за информацията и документите за системата на предучилищното и училищното образование (удостоверения по чл. 168, ал. 1, т. 3, 4 или 5 от ЗПУО) в рамките на операцията след участие в курсове за ограмотяване, в курсове за придобиване на компетентности от прогимназиалния етап на основното образование и в процедура за валидиране на компетентности, придобити чрез неформално обучение и неформално учене в рамките на операцията.

Индикаторът **задължително** трябва да бъде включен във всяко проектно предложение по операцията.